सकाळ

संवाद

डॉ. अनन्या बिबवे

बौद्धिक संपदा आणि करिअरच्या संधी

बौद्धिक संपदा अशी मालमत्ता आहे, जी बौद्धिक प्रयत्नांचे परिणाम आहे आणि निसर्गात अमूर्त आहे. बौद्धिक संपदेचा अंदाजित वापर काय आहे यावर आधारित विविध प्रकारचे बौद्धिक गुणधर्म आहेत. तुम्हाला कदाचित पेटंट, ट्रेडमार्क, कॉपीराइट, डिझाईन्स आणि अलीकडे भौगोलिक संकेतांबद्दल विविध बातम्या लेख आणि माहितीच्या इतर स्रोतांद्वारे माहिती असेल. या आणि इतर अनेक बौद्धिक संपदा अधिकारांच्या संरक्षणामध्ये करिअरच्या संधींची क्षमता आपल्याला समजून घेणे आवश्यक आहे. कोणत्याही व्यक्तीच्या जीवनात वकिलाची गरज अपरिहार्य असते, असे अगदी बरोबर म्हटले आहे. दिवाणी न्यायालयातील बहुतेक खटले मालमत्तेच्या संदर्भात आहेत. मालमत्तेच्या क्षेत्रात जास्तीत जास्त खटले चालत असतील तर बौद्धिक संपदा देखील एक प्रकारची मालमत्ता आहे, ज्याची समाजात खूप मोठी गरज निर्माण करण्याची क्षमता आहे. 'आयपीआर' वकिलांची आवश्यकता दुहेरी आहे, पहिली म्हणजे हक्काची निर्मिती आणि दुसरे म्हणजे हक्काच्या उल्लंघनासाठी उपाय.

पेटंट दाखल करण्याच्या बाबतीत भारत सध्या जगभरात सहाव्या स्थानावर आहे. आपली अर्थव्यवस्था आणखी वाढवायची असल्यास औद्योगिकीकरणाला पर्याय नाही. नावीन्य असेल आणि शेवटी पेटंट दाखल होईल तेव्हाच हे होऊ शकते. त्याचप्रमाणे ट्रेडमार्कच्या संदर्भात भारत पाचव्या स्थानावर आहे. आर्थिक विकास हवा असल्यास सर्व प्रकारच्या बौद्धिक संपदेचे संरक्षण करणे आवश्यक आहे. कोणत्याही अर्थव्यवस्थेच्या विकासासह 'आयपीआर' संरक्षणाचे थेट प्रमाण असते.

बौद्धिक संपदा अधिकारांच्या निर्मितीसाठी तसेच बौद्धिक संपत्तीच्या संरक्षणासाठी मोठी बाजारपेठ आहे. पेटंट ॲटर्नी जे पेटंट अर्ज दाखल करतात त्यांच्याकडे परीक्षेत पात्र होण्याव्यतिरिक्त विज्ञान/तांत्रिक पदवी असणे आवश्यक आहे. हे निर्बंध ट्रेडमार्क वकिलांच्या संदर्भात उपलब्ध नाही. काही विशेष पात्रता परीक्षा आहेत ज्या अर्ज दाखल करण्यापूर्वी एखाद्या व्यक्तीला उत्तीर्ण व्हाव्या लागतात. तथापि, कोणत्याही बौद्धिक संपदा अधिकारांचे उल्लंघन केल्याबद्दल अर्ज दाखल करण्यासाठी पेटंट वकील असण्याची आवश्यकता नाही. अशा प्रकारे, बौद्धिक संपदा कायद्याच्या क्षेत्रात वकिलांची दुहेरी आवश्यकता आहे. फार्मास्युटिकल उद्योग हा सर्वांत मोठा 'आयपीआर' निर्माता आहे, परंतु सध्याच्या औद्योगिक क्षेत्राकडे पाहता असे दिसून येते की सर्वच क्षेत्रांमध्ये बौद्धिक संपदेला महत्त्व देण्यात येत आहे. या सर्वांचे पर्यवसान हमखास वाढत जाणाऱ्या आयपीआर क्षेत्रातील तज्ज्ञ वकिलांच्या मागणीमध्ये होणार आहे. हा कायदा थोडासा विशेष असल्याने त्याच्यात काम करणारे तितकेसे नाहीत. हे शिक्षण घेऊन तुम्ही मोठमोठ्या कंपन्यांमध्ये पेटंट डिपार्टमेंटमध्ये कायदेशीर बाबी पाहण्यासाठी सुद्धा कामाला लागू शकता.

(लेखिका मॉडर्न विधी महाविद्यालय, पुणे येथे प्राचार्या आहेत.)

Kolhapur, Main
24/05/2023 Page No. 8